

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTI TARBIYALANUVCHILARINING ATROF- MUHITGA MUNOSABATINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION TA’LIM HOLATI

Umarova Dildora Nizom qizi

+998991003498 umarovadildora@icloud.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23254467>

Annotatsiya. Maktabgacha ta’lim muassasasi tarbiyalanuvchilarini borliq va tabiatni sevishga o’rgatish. Bolalarda atrof muhitga munosabatni o’rgatish nima uchun va animani o’rgatish to’g’risida ma’lumotlar berilgan. Bu vazifalarni amalga oshirish uchun maktabgacha yoshdagi bolalarni davlat talablariga muvofiq tafakkurini o’stirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish bo’yicha ta’lim berish dasturlaridan foydalanilgan. Tabiat o’zi nima ekanligi uni nima uchun asrab avaylash to’grisida yoritilib o’tilgan.

Kalit so’zlar: bolalar, pedagogik, maktabgacha ta’lim tashkiloti, innovatsion muhit tabiat, ekologik qadriyat, ekologik bilim, tabiatga muhabbat, inson, rol, texnologiya .

Аннотация: Научить дошкольников любить существование и природу. Дается информация о том, зачем учить детей отношению к окружающему и учить аниме. Для реализации этих задач использовались образовательные программы, развивающие мышление дошкольников в соответствии с государственными требованиями, формирующие их самостоятельное мышление. Объяснено, что такое природа и почему ее нужно беречь.

Ключевые слова: дети, педагогика, организация дошкольного образования, инновационная среда, природа, экологическая ценность, экологические знания, любовь к природе, человек, роль, технология.

Abstract. Teaching preschool children to love the natural world and nature itself. The article discusses the importance of teaching children how to relate to their environment. To achieve these objectives, educational programs designed to foster cognitive development and cultivate independent thinking in preschool children—in accordance with state standards—were utilized. The nature of the natural world and the importance of preserving it are also highlighted.

Keywords: children, pedagogical, preschool educational organization, innovative environment, nature, ecological values, ecological knowledge, love for nature, human, role, technology.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va texnologiyasining asosiy vazifasi:

1. O’rganish maqsadini aniqlash (*Nima uchun o’rganish kerak?*);
2. Ta’lim mazmunini oydinlashtirish (*animani o’rgatish kerak?*). Qanday aniqlanadi:
 - fundamental fanlar tahlil qilinadi: botanika, fizika, kimyo va boshqalar, maktabgacha yoshdagi bolalarda shakllanadigan tushunchalarni tanlash;
 - bilim, ko’nikma, qobiliyatlar tizimi aniqlanadi, bu ularni bolalarda shakllantirishni nazarda tutadi;
1. klassik pedagogikasining nazariy merosi;
2. Pedagogika, xususiy metodologiya va bolalar psixologiyasida psixologik-pedagogik tadqiqotlar;

3. Maktabgacha ta'lim muassasalari xodimlarining amaliy tajribasi. Ushbu usulga bir yoki ikki marta hissa qo'shgan uslubiy asoslar yoki yondashuvlar:

1) *universal dialektik yondashuv* pedagogik jarayonning ushbu tasvirga va - sohaning tanasiga nisbatan asosiy qonuniyatlarini aniqlashga imkon beradi: ta'lim, ta'lim va bola shaxsini rivojlantirishning ajralmas aloqalari, qo'llaniladigan narsalarning miqdori va sifati o'rtasidagi uyulashtirilgan qarama-qarshiliklar. usullari, uslubiy texnikasi, aloqaning turli shakllari va vositalari, miqdoriy o'zgarishlarning sifatga o'tishi (bilimlarni to'plash, uni o'z xatti-harakatlari me'yorlariga aylantirish va boshqalar).

1. *tizimli-strukturaviy* - har bir mavzu yoki hodisa muhim tizim sifatida, o'zaro bog'langan elementlarning birligida ("o'quv material tizimi", "o'qitish usullari/shakllari tizimi" va boshqalar) ko'rib chiqiladi va ko'riladi.

2. *sinergetik* - o'quv jarayoni murakkab, o'zgaruvchanlik bilan ajralib turadigan ochiq tizim sifatida qaraladi; bolaning shaxsiyatining rivojlanishini, ijtimoiy tizimning o'zgaruvchan talablariga javob beradigan individualligini belgilaydigan o'z-o'zini tashkil etish, o'z-o'zini rivojlantirish.

3. *keng qamrovli* - bu usul barcha uslubiy toifalarni ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi: maqsadlar, mazmun, triada doirasida o'qitish usullari (o'qitishning tarbiyaviy, rivojlantiruvchi va tarbiyaviy funktsiyalari).

4. *didaktik* - maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodologiyasining nazariy asoslarini ifodalaydi.

5. *insonparvarlik* - bunyodkorlik zaminida ta'lim jarayoni sub'ektlarining psixologik va mantiqiy birligi uchun shart-sharoitlar bilan yaratilgan takliflar.

6. *kulturologik* - tabiat va insonni eng buyuk qadriyatlar sifatida tushunish bilan bog'liq.

Ushbu yondashuvlar hozirgi bosqichda, toifasida, kelib chiqish va rivojlanish tarixida maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va usullarini rivojlantirishning eng muhim tendentsiyalarini aniqlashga yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va usuli o'zaro bog'liq bo'lib, ular alohida mavjud bo'lishi va rivojlanishi mumkin emas. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish nazariyasi atrofimizdagi tabiatdagi geografik, biologik va ekologik naqshlar tizimidir. Metodika umumlashtirish uchun nazariy asos yaratadi va nazariy qonuniyatlar tizimini pedagogik tavsiyalar tizimiga aylantiradi.

So'zning keng ma'nosida tadqiqot usullari sub'ektiv voqelikni tushunishning muhim usullaridir. Pedagogik tadqiqot usullari pedagogik va uslubiy hodisalarni o'rganish usullari sifatida qaralib, faktlarni jamlashga xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va texnologiyasida ilmiy tadqiqot usullarining tasnifi ko'proq qo'llaniladi:

1. Umumiy ilmiy usullar (turli fanlar tomonidan qo'llaniladi). Bularga quyidagilar kiradi:
- *umumiy nazariy* (abstraksiya va konkretlashtirish, tahlil va sintez, taqqoslash, qarama-qarshilik, induksiya va deduksiya, ya'ni mantiqiy usullar);

- *sotsiologik* (so'rovlar, suhbatlar, ekspert so'rovlari, reytinglar);

- *ijtimoiy-psixologik* (sotsiometriya, test, trening);

- *matematik* (reyting, masshtablash, indekslash, korrelyatsiya).

2. Maxsus ilmiy (ayniqsa pedagogik). U quyidagilar bilan bog'liq:

28.09.2026

- *nazariy* (adabiyot, arxiv materiallari va hujjatlarini tahlil qilish; tadqiqotning asosiy tushunchalari va atamalarini tahlil qilish; analogiya usuli, gipoteza va fikr tajribalarini qurish, prognozlash, modellashtirish va boshqalar);

- *empirik* (kuzatish, suhbat, so‘rov, o‘quvchilar faoliyatining mahsullarini o‘rganish usullari, maktab hujjatlari, baholash usullari (reyting, pedagogik kengash, o‘z-o‘zini baholash va boshqalar); usullar; o‘lchovlar va nazorat (masshtablash, kesish, test, va boshqalar), shuningdek, pedagogik eksperiment). Nazariy va empirik usullar odatda matematik va statistik usullar bilan birgalikda qo‘llaniladi, ular o‘rganish davomida olingan ma’lumotlarni qayta ishlash, shuningdek, o‘rganilayotgan hodisalar o‘rtasidagi miqdoriy munosabatlarni o‘rnatish uchun ishlatiladi.

Pedagogik tadqiqotning keng tarqalgan usuli eksperimentdir. Bu pedagogik hodisalardagi sabab-oqibat munosabatlarini o‘rganish maqsadida olib boriladigan tadqiqot faoliyati. Ushbu pedagogik eksperimentning bir qismi sifatida nazariy va empirik usullar majmuasidan foydalaniladi.

Yakuniy maqsad quyidagilar bo‘lishi mumkin:

- bayon qilish, faqat pedagogik jarayondagi ishlarning haqiqiy holatini belgilash;
- transformatsion, maktab o‘quvchisi yoki bolalar guruhining shaxsini rivojlantirish shartlarini (usullari, shakllari va ta’lim mazmunini) aniqlash uchun maqsadli eksperiment tashkil etilganda;

- aniqlash va o‘zgartirish jarayonida, shuningdek, laboratoriya tajribalarida olingan natijalarning ishonchlilik darajasini tekshirish uchun tashkil etilgan nazorat;

- uchuvchi (dastlabki), uning maqsadi tajriba texnikasining murakkabligi va sifatini tekshirishdan iborat.

Ushbu tajriba birinchi navbatda qisqartirilgan versiyada amalga oshiriladi. Shundan so‘ng, tajribaning alohida qismlarini tuzatish kerak, keyin ularni to‘liq bajarish kerak.

Inson tabiatning ajralmas qismidir, tabiat inson hayoti uchun zarur bo‘lgan hamma narsani beradi. Bu tabiatga hurmatni talab qiladi. Aks holda, insoniyat dahshatli yo‘qotishlarga duch kelishi mumkin.

Yosh avlodda bilim va malakalar tizimini shakllantirish ta’limning asosiy vazifalaridan biridir. Hatto K.D.Ushinskiy ham shunday degan edi: “Faqat tizim, albatta, ob’ektlarning mohiyatidan kelib chiqadigan oqilona tizim bizga bilimlarimiz ustidan to‘liq hokimiyatni beradi. Parcha-parcha, nomuvofiq bilimlar bilan to‘ldirilgan bosh hamma narsa parokanda bo‘lgan va egasining o‘zi hech narsa topa olmaydigan omborxonaga o‘xshaydi; Faqat bilimsiz tizim mavjud bo‘lgan bosh barcha tortmalarida yozuvlar bo‘lgan, lekin tortmalari bo‘sh bo‘lgan do‘konga o‘xshaydi.

Tabiat inson hayotida muhim rol o‘ynaydi. Inson jamiyatsiz mavjud bo‘lolmaydi, xuddi tabiatsiz. Inson, tabiat, jamiyat - bu sayyora hayotini tashkil etuvchi bir zanjirni tashkil etuvchi bir-biriga bog‘langan qismlar.

Tabiat bizga kislorod, oziq-ovqat, suv va boshqa zarur resurslarni beradi. Bundan tashqari, tabiat go‘zallik va ilhom manbai bo‘lib, u tinchlantirishi va shifo berishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maktabgacha ta’lim muassasalarining “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. -T., -2018.
2. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladigan davlat talablari. -T., -2018.
3. Djanpeisova G.E. Maktabgacha yoshdagi bolalarning matematik ta’limida modellashtirish usullaridan foydalanish.

28.09.2026

Zamonaviy ta’lim. 2017. №5. 94 b.

4. Mirzakarimova A.N. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy xususiyatlarni rivojlantirish. Zamonaviy ta’lim. 2019. № 75-80 b.

5. Qodirova F., Toshpo‘latova Sh., A’zamova M. Maktabgacha pedagogika. -T.: “Ma’naviyat”. 2013. 679 b.